“Тасдиқ мекунам”
Ректори Донишгоҳи техникии Тоҷикистон
ба номи академик М. С. Осимӣ
доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор
_____ Давлатзода Қ.Қ.
«06» 10 соли 2026

Тақризи муассисаи пешбар
Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М. С. Осимӣ

ба диссертатсионии Абдуҷабборзода Дилором Абдуҷаббор дар мавзуи «Ташаккули механизми рушди инноватсионии истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ дар минтақа (дар мисоли вилояти Хатлон)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 5.2.4 - Иқтисодиёти ҳудудӣ

1. Мутобиқати мавзуъ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзуъ ва муҳтавои диссертатсияи Абдуҷабборзода Дилором Абдуҷаббор ба Шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 5.2.4 – Иқтисодиёти ҳудудӣ, аз ҷумла ба бандҳои зерин мувофиқат менамояд: банди 13 – сиёсати иҷтимоию иқтисодии давлат дар сатҳи ҳудудҳо; таҳлили хусусиятҳо ва баҳодиҳии самаранокии сиёсати иқтисодии давлат дар сатҳи вилоятҳо; банди 19 – самаранокии истифодаи омилҳои истеҳсолот дар рушди иқтисодиёти ҳудудӣ; қонуниятҳо, хусусиятҳои ташкил ва идоракунии сохторҳои иқтисодӣ дар ҳудудҳои маъмурӣ-иқтисодӣ; бартариятҳои мутлақ ва нисбии кластерҳои иқтисодии ҳудудӣ. Таҳқиқоти мазкур ба масъалаҳои ташаккули механизми рушди инноватсионӣ дар саноати масолеҳи сохтмонии вилояти Хатлон бахшида шуда, пурра дар доираи самтҳои илмии ихтисоси 5.2.4 – Иқтисодиёти ҳудудӣ қарор дорад.

2. Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Таҳқиқот ба ҳалли масъалаи ташаккули механизми рушди инноватсионии истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ дар минтақа бахшида шудааст. Барои вилояти Хатлон ҳалли ин масъала бо табдил додани захираҳои мавҷудаи ашёи хом ва истеҳсолӣ ба маҳсулоти рақобатпазир, баланд бардоштани самаранокии корхонаҳо ва таҳкими заминаи саноатии рушди ҳудудӣ алоқаманд мебошад.

Мубрамии илмии кор аз зарурати муайян намудани он бармеояд, ки чӣ гуна заминаҳои захиравӣ, навсозии технологӣ, таъминоти сармоягузорӣ ва ҳамкории иштирокчиёни иқтисодиёти минтақа метавонанд дар доираи механизми ҳамоҳангии рушд муттаҳид гарданд. Танҳо мавҷуд будани ашёи хоми маҳаллӣ хусусияти инноватсионии истеҳсолотро таъмин намекунад.

Натиҷаи иқтисодӣ аз технологияҳои коркард, тахассуси кормандон, ташкили фурӯш, дастрасии инфрасохтор ва сифати қарорҳои идоракунӣ вобаста мебошад.

Мубрамии амалии масъала бо маълумоти дар таҳқиқот овардашуда оид ба сатҳи нобаробари истифодаи иқтидорҳои истеҳсолӣ тасдиқ мегардад: аз 75,0% дар истеҳсоли семент то 13,6% дар истеҳсоли гаҷ (саҳ. 80 дар матни диссертатсия). Ин маълумот ба зарурати тафриқабандии тадбирҳои дастгирии корхонаҳо ва муайян кардани сабабҳои истифодаи нопурраи таҷҳизот, аз ҷумла маҳдудиятҳои талабот, маблағгузорӣ ва инфрасохтор ишора менамояд. Аз ин рӯ, таваҷҷуҳи муаллиф ба механизми инноватсионии рушди соҳа асоснок арзёбӣ мегардад.

Пайвастани вазифаҳои иқтисодӣ бо масъалаҳои самаранокии энергетикӣ, истифодаи такрории мавод ва барқарорсозии заминҳои вайроншуда қобили таваҷҷуҳ мебошад. Барои саноати масолеҳи сохтмонӣ ин самтҳо аҳаммияти бевосита доранд, зеро дар арзёбии иқтисодии истеҳсолот на танҳо ҳаҷми маҳсулот, балки хароҷоти истихроҷ, интиқол, коркарди ашёи хом ва коҳиш додани сарбории экологӣ низ бояд ба назар гирифта шаванд.

3. Дараҷаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар дисертатсия оварда шудаанд: Асоснокии илмии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия пешниҳодшуда бо истифодаи усулҳои гуногуни таҳқиқоти илмӣ, аз ҷумла таҳлили системавӣ, муқоисавӣ, оморӣ ва иқтисодию математикӣ таъмин карда шудааст. Муаллиф дар раванди таҳқиқот маълумотҳои воқеии корхонаҳои масолеҳи сохтмонии вилояти Хатлон, маълумотҳои омории Вазорати саноат ва технологияҳои нави Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар сарчашмаҳои расмиро истифода намудааст. Хулосаҳои асосии диссертатсия дар асоси таҳлили амиқи равандҳои иқтисодии соҳа ва омилҳои таъсиррасон ба рушди инноватсионии истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ асос ёфтаанд.

4. Мақсади таҳқиқот ва мутобиқати мавзуъ ва муҳтаво ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мақсади кор ҳамчун таҳияи асосҳои илмию назариявӣ ва методии ташаккули механизми рушди инноватсионии истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ бо дарназардошти шароити иқтисодии вилояти Хатлон муайян шудааст. Вазифаҳои гузошташуда ҷамъбасти равишҳои назариявӣ, арзёбии иқтидори соҳа, омӯзиши истифодаи ашёи хоми маҳаллӣ ва таҳияи тадбирҳои рушди инноватсиониро фаро мегиранд. Дар маҷмуъ, мақсад, вазифаҳо ва предмети таҳқиқот аз ҷиҳати мазмун бо ҳам мувофиқ мебошанд.

5. Навгонии илмии таҳқиқот ва саҳҳеҳии натиҷаҳои гирифташуда: Тибқи маводи пешниҳодшуда, саҳми илмии муаллиф бештар дар мутобиқсозии равишҳои рушди инноватсионӣ ба шароити захиравӣ, истеҳсолӣ ва

институтсионалии минтақаи мушаххас зоҳир мегардад. Натиҷаҳои зерин сазовори арзёбии мусбат мебошанд.

Якум, омилҳои рушди истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ ба низом дароварда шуда, баррасии фаъолияти инноватсионӣ ҳамчун маҷмуи бо ҳам алоқаманди тадбирҳои илмӣ, техникӣ, технологӣ ва ташкилию иқтисодӣ пешниҳод гардидааст (саҳ. 12–13). Бартарии чунин равиш дар он аст, ки доираи таҳлил аз навсозии таҷҳизот фаротар рафта, шароити кадрӣ, молиявӣ, бозорӣ ва ташкилии ҷорӣ намудани инноватсияҳоро низ фаро мегирад.

Дуюм, динамикаи истеҳсолот ва захираҳои истифодаи иқтидорҳои саноатии вилояти Хатлон муқоиса шудаанд. Маводди пешниҳодшуда нобаробарии рушди соҳаро аз рӯйи намудҳои маҳсулот ва имкониятҳои тавсеаи коркарди маҳаллӣ нишон медиҳанд (саҳ. 13). Арзиши илмию амалии ин натиҷа дар ташаккули заминаи иттилоотии минтақавӣ барои интихоби самтҳои навсозӣ ифода меёбад; истифодаи он мувофиқсозии нишондиҳандаҳои омориро талаб менамояд, ки дар поён зикр шудааст.

Сеюм, низоми нишондиҳандаҳои баҳодиҳии иқтидори инноватсионӣ пешниҳод шудааст, ки таъминоти захиравӣ, шароити ташкилию идоракунӣ ва натиҷаҳои фаъолияти инноватсионӣ, инчунин хусусиятҳои махсуси экологӣ ва рақамии соҳаро муттаҳид менамояд (расми 2.1, саҳ. 89). Ин низом метавонад барои ташхиси омодагии корхонаҳо ба ҷорӣ намудани инноватсияҳо асос гардад. Барои ҳамчун методикаи такроран татбиқшаванда эътироф намудани он ошкор кардани тартиби ҳисобҳо ва озмоиши он дар корхонаҳои мушаххас зарур аст.

Чорум, нақшаи ҳамкории унсурҳои механизми рушди инноватсионӣ таҳия шудааст, ки мақомоти идоракунӣ, корхонаҳо, сохторҳои илмӣ, воситаҳои сармоягузорӣ, таъминоти кадрӣ, инфрасохтор ва талаботи экологиро дар бар мегирад (расми 3.9, саҳ. 160). Бартарии он ҳамоҳангсозии қарорҳо дар сатҳҳои гуногуни идоракунӣ мебошад. Дар доираи иқтисодиёти ҳудудӣ чунин равиш барои гузариш аз тадбирҳои ҷудогонаи навсозӣ ба ҳамоҳангсозии фаъолияти иштирокчиёни рушди соҳа замина фароҳам меорад.

Муаллиф ҳамчунин дурнамои истеҳсоли панҷ намуди масолеҳи сохтмониро то соли 2035 пешниҳод менамояд (ҷадвали 3.7, саҳ. 175). Ворид намудани бахши дурнамо самтгирии амалии таҳқиқотро тақвият медиҳад. Аҳаммияти умумии илмии механизми пешниҳодшуда ва эътимоднокии қиматҳои мушаххаси дурнамо хеле муҳим мебошанд.

Саҳми шахсии довталаб дар интихоби мавзуъ, гузориши вазифаи таҳқиқотӣ, ҷамъоварӣ ва коркарди маълумоти оморӣ, таҳияи нақшаҳо ва тавсияҳо, инчунин истифодаи моделҳои иқтисодию математикиро дар бар мегирад. Муҳимтарин натиҷаҳои таҳқиқот дар мақолаҳо ва маводи

конференсияҳо, ки дар як қатор нашрияҳои илмӣ ҷойгир карда шудаанд, инъикос ёфтаанд, ки ин аҳаммияти илмӣ ва амалии онро тасдиқ менамояд

6. Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия: Аҳаммияти назариявии таҳқиқот дар инкишофи тасаввурот оид ба ҳамоҳангсозии таъминоти захиравӣ, технологӣ ва институтсионалии равандҳои инноватсионӣ дар сатҳи минтақавӣ ифода меёбад. Дар кор ба робитаи ҷойгиркунии корхонаҳо, дастрасии ашёи хоми маҳаллӣ, инфрасохтори истеҳсолӣ ва шароити бозорӣ таваҷҷуҳ зоҳир шудааст. Чунин равиш барои омӯзиши механизмҳои соҳавии сиёсати саноатии минтақавӣ муфид мебошад.

Аҳаммияти амалии таҳқиқоти мазкур бо имконияти истифодаи натиҷаҳо ҳангоми таҳияи барномаҳои минтақавии рушди саноати масолеҳи сохтмонӣ, омодасозии лоиҳаҳои навсозӣ ва ташкили ҳамкории корхонаҳо бо муассисаҳои илмӣ ва таълимӣ муайян мегардад.

Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилояти Хатлон метавонад натиҷаҳои ташхисро барои тартиб додани рӯйхати лоиҳаҳои афзалиятнок бо дарназардошти таъминот бо ашёи хом, сатҳи истифодаи иқтидорҳо, маҳдудиятҳои инфрасохторӣ ва ғунҷоиши бозорҳо истифода намоянд.

Барои корхонаҳои соҳа самтҳои пешниҳодшудаи навсозии таҷҳизот, баланд бардоштани тахассуси кормандон, коркарди захираҳои дуюмдараҷа ва рушди ҳамкорӣ бо ташкилотҳои таҳқиқотӣ метавонанд муфид бошанд. Истифодаи амалиро бояд аз омӯзиши вазъи технологию иқтисодии корхона, ҳисоб кардани хароҷоти сармоягузорӣ, хароҷоти истифодабарӣ ва ҳассосияти лоиҳа ба тағйирёбии талабот ва арзиши энергия оғоз намуд.

Ба муассисаҳои илмӣ ва таълимӣ истифодаи натиҷаҳо барои таҳияи таҳқиқоти муштараки амалӣ ва маводди таълимӣ аз фанҳои иқтисодиёти ҳудудӣ, иқтисодиёти корхона ва идоракунии инноватсияҳо тавсия шуда метавонад. Санҷидани амалии низоми пешниҳодшудаи нишондиҳандаҳо дар гурӯҳи корхонаҳои гуногун мувофиқи мақсад мебошад.

Аҳаммияти иқтисодии пешниҳодҳо дар имконияти кам кардани хароҷоти истеҳсолу интиқоли ашёи хом, беҳтар намудани истифодаи иқтидорҳои мавҷуда ва афзоиши истеҳсоли маҳсулоти рақобатпазир ифода меёбад. Аҳаммияти иҷтимоии онҳо бо имконияти таъсиси ҷойҳои корӣ, такмили малакаи кормандон ва тақвияти заминаи истеҳсолии ноҳияҳои вилоят алоқаманд аст.

7. Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот ва асоснокии он: Асоси назариявии таҳқиқотро муқаррароти назарияҳои рушди инноватсионӣ, рақобатпазирӣ, ҷойгиркунии ҳудудии истеҳсолот ва рушди устувор ташкил медиҳанд. Ба сифати заминаи иттилоотӣ маводди Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти соҳавии идоракунӣ, интишороти

илмӣ ва ҳуҷҷатҳои меъёрӣ нишон дода шудаанд. Таҳлили муқоисавӣ ва иқтисодию оморӣ, гурӯҳбандӣ, таҳлили системавӣ ва моделсозии иқтисодию математикӣ истифода гардидаанд (саҳ. 80-92). Ин усулҳо ба хусусияти умумии вазифаҳои гузошташуда мувофиқанд.

Асоснокии хулосаҳои сифатӣ бо баррасии пайдарпайи заминаи ашёи хом, маҳдудиятҳои истеҳсолӣ, навсозии технологӣ ва ҳамкории институтсионалӣ тақвият меёбад. Пешниҳоди нишондиҳандаҳои натуралӣ ва арзишии истеҳсолот мусбат арзёбӣ мешавад, зеро он имкон медиҳад, ки динамикаи ҳаҷми ҷисмонии маҳсулот ва ифодаи иқтисодии он муқоиса карда шаванд.

Бо вуҷуди зикри сарчашмаҳои расмӣ ва қиматҳои баланди коэффисиенти детерминатсия дар автореферат байни баъзе қиматҳои оморӣ, инчунин байни муодила ва дурнамои истеҳсоли семент номувофиқӣ ошкор гардид, ки зарурат ба санҷиши такрорӣ ва шарҳи муаллиф дорад.

8. Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот аз иҷрои сикли пурраи таҳқиқоти илмӣ иборат аст, ки интихоби мавзуъ, муайян кардани ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот, коркарди сохтори кор, ҷамъоварӣ ва коркарди маълумоти статистикӣ, инчунин тайёр кардани маводҳо, аз ҷумла систематизатсияи маълумот ва тартиб додани рӯйхати сарчашмаҳои истифодашударо мувофиқи талаботи муқарраршуда дар бар мегирад.

Дар асоси таҳлили ҳаматарафаи асосҳои назариявӣ, консептуалӣ ва методии механизми рушди инноватсионии саноат, инчунин омӯзиши хусусиятҳои рушди инноватсионии бахши истеҳсоли масолеҳи сохтмон дар вилояти Хатлон бо истифода аз усулҳои моделсозии иқтисодӣ-математикӣ аз ҷониби муаллиф тавсияҳои амалӣ барои ташаккули самтҳои афзалиятноки стратегии рушди инноватсионии соҳа коркард гардиданд.

9. Нашри натиҷаҳои илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшаванда ва мутобиқати он: Дар автореферат оид ба муҳокимаи натиҷаҳо дар чорабиниҳои илмӣ ва истифодаи мавод дар раванди таълими Донишгоҳи миллии Тоҷикистон маълумот дода шудааст (саҳ. 18). Аз рӯйи мавзуи таҳқиқот 11 интишорот нишон дода шудааст, ки аз онҳо 7 мақоларо муаллиф ба нашрияҳои тақризшавандаи эътирофнамудаи КОА Тоҷикистон ва 4 корро ба дигар нашрияҳо ва маводди чорабиниҳои илмӣ мансуб донистааст (саҳ. 18). Рӯйхат таҳқиқоти омилҳои рушди соҳа, ҷойгиркунии корхонаҳо, иқтидори инноватсионӣ ва ташаккули механизми рушдро дар бар мегирад. Мавзуъҳои интишорот самтҳои асосии корро фаро мегиранд.

Тибқи рӯйхати пешниҳодшуда, се мақола аз ҳафт мақолаи маҷаллавӣ бе ҳаммуаллиф ва чор мақола́ бо ҳаммуаллифон нашр шудаанд. Мунташиро̀ти муаллиф пуррагии нашри натиҷаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва

муқаррароти навгонии илмии дар диссертатсия овардашударо нишон медиҳад, ки дар маҷаллаҳои дар муътабар чоп шудаанд.

10. Арзёбии мазмуни диссертатсия ва мукаммалии он.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса ва рӯйхати сарчашмаҳо бо 180 номгӯй иборат буда, ҳаҷми он 203 саҳифаро ташкил медиҳад, ки дар он 27 ҷадвал, 25 расм, 2 диаграмма ва 5 замима оварда шудаанд. Боби якум асосҳои назариявии ташаккули механизмро фаро мегирад; боби дуюм ба ҳолати соҳа ва арзёбии рушди инноватсионии он бахшида шудааст; боби сеюм пешниҳодҳоро оид ба такмили механизм ва дурнамосозии истеҳсолот дар бар мегирад. Чунин пайдарпайӣ имкон медиҳад, ки аз гузориши масъала ба ташхиси вазъ ва таҳияи тавсияҳо гузариш сурат гирад.

Пайванди мантиқии бахшҳо дар он зоҳир мегардад, ки асосҳои назариявии боби якум барои интихоби самтҳои таҳлили боби дуюм замина гузошта, натиҷаҳои таҳлили минтақавӣ бояд асоси пешниҳодҳои боби сеюм бошанд. Сохтор ба мақсади таҳқиқот мувофиқ буда, робитаи ҳар як вазифа бо натиҷаи мушаххас дида мешавд.

Арзёбии муқаддима. Дар муқаддима мубрамии мавзуъ ва дараҷаи омӯзиши он асоснок гардида, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо ва мавзуъҳои илмӣ, мақсад ва вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот муайян шудаанд. Дар тавсифи умумии таҳқиқот фарзия, асосҳои назариявӣ, усулҳои истифодашуда, сарчашмаҳои иттилоот, навгониҳои илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва аҳаммияти назариявию амалӣ баён гардидаанд (саҳ. 4-18).

Ҷиҳати мусбати гузориши масъала робитаи он бо шароити мушаххаси вилояти Хатлон ба ҳисоб рафта, муаллиф масъалаи навсозии истеҳсолотро бо истифодаи ашёи хоми маҳаллӣ, иқтидорҳои истеҳсолӣ ва рақобатпазирии маҳсулот мепайвандад. Мақсади таҳқиқот ба таҳияи механизми рушди инноватсионӣ равона шуда, вазифаҳо омӯзиши заминаҳои назариявӣ, арзёбии вазъи соҳа ва асосноккунии тадбирҳои рушдро фаро мегиранд. Ин пайдарпайӣ барои ташкили таҳқиқоти иқтисодӣ асоси қобили қабул фароҳам меорад.

Ҳамзамон, дар шарҳи асосҳои методологӣ принсипҳо ва мантиқи ташкил намудани таҳқиқот оварда шуда, самт ва тартиби гузаронидани таҳқиқотро муайян менамояд. Он аз усулҳои ҷамъоварӣ, коркард ва таҳлили маълумот фарқ дошта, заминаи назариявӣ ва мантиқии интихоби онҳоро ташкил медиҳад. Фарзияи таҳқиқот низ тавассути робитаҳои санҷишшаванда ва нишондиҳандаҳои мушаххаси натиҷавӣ дақиқтар ифода ёфта метавонад.

Арзёбии боби якум. Боби якум «Асосҳои назариявӣ ва раванди ташаккули механизми рушди инноватсионии истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ» ба асосҳои консептуалӣ ва омилҳои рушди соҳа, масъалаҳои ҷойгиркунии

корхонаҳои инноватсионӣ ва нақши онҳо дар рушди иқтисодию иҷтимоии минтақа баҳшида шудааст. Дар он моҳият, самтҳо ва аҳаммияти фаъолияти инноватсионӣ дар истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ баррасӣ мегарданд (саҳ. 19-67).

Арзиши назариявии боб дар ба ҳам пайвастани масъалаҳои ҷойгиркунии истеҳсолот, таъминоти захиравӣ ва навсозии технологию ташкилӣ зоҳир мешавад. Чунин баррасӣ имкон медиҳад, ки инноватсия ҳамчун тағйироти маҷмуӣ дар истеҳсолот ва идоракунӣ шарҳ дода шавад. Ба низом даровардани омилҳо барои гузариш аз тавсифи умумии соҳа ба таҳлили шароити рушди минтақавӣ замина мегузорад.

Дар анҷоми боби якум муаллиф ба хулосае меояд, ки дар шароити саноатикунонии босуръати кишвар бе омӯзиши механизми рушди инноватсионии истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ наметавонем самтҳои инноватсионии ин соҳаро пурра амалӣ намоем, бинбар ин зарурати коркард, такмил ва пешниҳоди механизмҳои рушди инноватсионии соҳаиро то андозае такмил, коркард ва пешниҳод менамоем.

Арзёбии боби дуюм. Боби дуюм «Ҳолати муосири истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ ва баҳодиҳии рушди инноватсионии соҳа дар вилояти Хатлон» таҳлили вазъ ва тамоюлҳои истеҳсолот, баррасии нишондиҳандаҳои иқтидори инноватсионӣ ва омӯзиши имкониятҳои истеҳсоли масолеҳи сохтмонии табииро дар бар мегирад (саҳ. 68-107). Таваҷҷуҳ ба захираҳои маҳаллӣ ва истифодаи иқтидорҳои истеҳсолӣ ба хусусияти ҳудудии таҳқиқот мувофиқ аст.

Ҷиҳати арзишманди боб кӯшиши аз рӯйи маҷмуи нишондиҳандаҳои захиравӣ, ташкилию идоракунӣ ва натиҷавӣ арзёбӣ намудани иқтидори инноватсионӣ мебошад. Маълумоти муқоисавӣ оид ба намудҳои маҳсулот имконият медиҳад, ки захираҳои рушди истеҳсолот ва зарурати тафриқабандии тадбирҳои дастгирӣ муайян карда шаванд. Пайвастани масъалаҳои иқтисодӣ бо омилҳои экологӣ ва рақамӣ доираи арзёбии соҳаро васеъ менамояд.

Хулосаи муаллиф дар интиҳои ин боб, дар мавриди он ки истеҳсоли масолеҳи сохтмонии табиӣ дар вилояти Хатлон дорои заминаи мустаҳками захиравӣ ва истеҳсолӣ мебошад ва рушди минбаъдаи соҳа бо ҷорӣ намудани технологияҳои муосир, такомули идоракунии истеҳсолот, ҷалби сармоя ва таъмини истифодаи оқилонаи захираҳо зич алоқаманд аст, ҷолиб мебошад.

Арзёбии боби сеюм. Боби сеюм «Такмили механизми рушди истеҳсоли масолеҳи сохтмонии рақобатпазир бо истифодаи ашёи маҳаллӣ» ба ҳадафҳои стратегияи инноватсионӣ, механизми рушди истеҳсолот дар шароити саноатикунонии босуръат ва дурнамои соҳа дар вилояти Хатлон барои солҳои 2027–2035 бахшида шудааст (саҳ. 127-162). Дар ин боб натиҷаҳои таҳлили қаблӣ ба пешниҳодҳои ташкилӣ ва иқтисодӣ пайваст карда мешаванд.

Бартарии пешниҳодҳо дар баррасии ҳамкории корхонаҳо, мақомоти идоракунӣ, муассисаҳои илмӣ ва сохторҳои таъминоти молиявию кадрӣ ифода меёбад. Модел ва нақшаи пешниҳодшуда робитаи захираҳо, шароити берунӣ ва тадбирҳои стратегиро нишон медиҳанд. Барои иқтисодиёти ҳудудӣ чунин ҳамоҳангсозӣ аҳаммият дорад, зеро натиҷаи навсозии корхонаҳои алоҳида аз инфрасохтор, талаботи бозор ва муҳити институтсионалии минтақа низ вобаста мебошад.

Албатта, истифодаи усулҳои иқтисодӣ-математикӣ барои муайян намудани самтҳои афзоиши истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ дар вилояти Хатлон имкониятҳои васеъ фароҳам меорад. Татбиқи чунин усулҳо барои асоснок намудани дурнамои рушди соҳа ва ташаккули модели устувори истеҳсолӣ мусоидат намуда, имкон медиҳад, ки иқтидорҳои мавҷуда самараноктар истифода шаванд. Ҳамзамон, барои татбиқи механизм муайян кардани масъулон, манбаъҳои маблағгузорӣ, иқтидорҳои нав, тартиби интихоби лоиҳаҳо, муҳлатҳо ва нишондиҳандаҳои натиҷавӣ зарур мебошад.

11. Хулосаҳо ва ягонагии дохилии таҳқиқот. Хулоса ва тавсияҳои дар диссетатсия овардашуда масъалаҳои рушди инноватсионӣ, истифодаи захираҳои маҳаллӣ ва такмили идоракунии соҳаро ҷамъбаст менамоянд. Пайванди умумии масъалаи илмӣ, таҳлили минтақавӣ ва пешниҳодҳо мушоҳида мешавад. Бояд қайд намуд, ки хулоса ба натиҷаи мушаххаси бобҳо ва тавсияҳои амалӣ ба ҳисоби санҷишшаванда такя мекунанд.

12. Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи амалкунанда. Диссертатсия дорои муқаддима, се боб, хулоса, рӯйхати сарчашмаҳо ва замимаҳо мебошад. Мавҷудияти ин унсурҳо барои арзёбии мусбати сохтори умумии кор асос медиҳад. Автореферат қисмҳои тавсифи умумии таҳқиқот, мазмуни асосӣ, хулосаҳо ва рӯйхати интишороти муаллифро дар бар мегирад. Аммо мавҷудияти сохтор худ аз худ риояи ҳамаи талаботи техникии барасмиятдарории матни пурраи диссертатсияро тасдиқ намекунад.

Барасмиятдарорӣ диссертатиса ва автореферат тибқи талаботи бандҳои 35-36 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ омода шуда, мутобиқати матнро ба талаботи амалкунандаи Комиссия оид ба саҳифаи унвонӣ, мундариҷа, рақамгузорӣ, навиштӣ формулаҳо, ҷадвалу расмҳо, истинодҳо, рӯйхати адабиёт ва замимаҳо фаро мегирад. Номгузории бобҳо, истилоҳот, воҳидҳои ченак ва рақамҳо дар диссертатсия ва автореферат яксон мебошанд. Истинодҳои зери ҷадвалу расмҳо ба сарчашмаҳои маълумот далолат мекунанд.

13. Мутобиқати тахассуси илмии довталаб ба дарачаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ. Абдуҷабборзода Дилором Абдуҷаббор мутахассиси варзида дар соҳаи иқтисод ва идоракунӣ дар корхонаҳо буда, имконияти мустақилона ҳал кардани масъалаҳои муҳими илмӣ дар ин самтро доро мебошад ва

таҳқиқоти диссертатсионии ӯ ба самти тахассуси унвончӯ мутобиқ мебошад. Гузориши масъала, ҷамъбасти адабиёт, коркарди маълумоти оморӣ ва пешниҳоди тадбирҳои рушди соҳа мавҷудияти малакаҳои таҳқиқоти иқтисодиро нишон медиҳанд. Самти мазмунии фаъолияти илмии довталаб ба ихтисоси 5.2.4 - Иқтисодиёти ҳудудӣ иртибот дорад.

14. Арзёбии автореферати диссертатсия. Автореферати пешниҳодшуда дар бораи масъалаи илмӣ, мақсад ва вазифаҳо, навгониҳои эълоншуда, мазмуни се боб, натиҷаҳо ва интишороти муаллиф маълумот медиҳад. Ҷадвалҳо ва расмҳо барои фаҳмидани тамоюлҳои соҳавӣ ва механизми пешниҳодшуда мусоидат менамоянд. Аз рӯйи мазмун автореферат имкон медиҳад, ки самти таҳқиқот ва натиҷаҳои асосии эълоншуда арзёбӣ карда шаванд.

Мутобиқати автореферат ба диссертатсия, аз ҷумла мақсад, вазифаҳо, нуктаҳои навгонӣ, ҷадвалҳо, формулаҳо, хулосаҳо ва рӯйхати интишорот дида мешавад. Автореферат ба забонҳои тоҷикӣ ва русӣ тартиб дода шудааст, ки ба якдигар мутобиқат мекунанд.

15. Эродҳо ва масъалаҳои баҳсталаб. Новобаста аз дастовардҳои назаррас ва аҳамияти баланди илмӣ-амалии натиҷаҳои бадастомада, дар диссертатсия баъзе нуқтаҳои баҳсталаб ва ҷанбаҳое ҷой доранд, ки ҳамчун эроду тавсияҳои зерин пешниҳод мегарданд:

1. Барои боз ҳам мукаммал гардидани кори таҳқиқотӣ, тафовути байни методология ва усулҳои таҳқиқот ба таҳриру дақиқсозӣ ниёз дорад. Масалан, дар саҳифаи 11 диссертатсия асосҳои методологӣ бештар дар шакли номбар кардани усулҳои таҳлилӣ (таҳлил, синтез, гурӯҳбандӣ ва ғ.) оварда шудаанд. Барои ба талаботи муосири илмӣ ҷавобгӯ шудани кор ба мақсад мувофиқ мебуд, ки принсипҳои асосии таҳқиқот, мантиқи ташаккули равандҳои инноватсионии минтақавӣ ва фарзияҳои ибтидоии муаллиф алоҳида шарҳ дода шаванд, то арзиши назариявӣ ва методии натиҷаҳо равшантар зоҳир гардад.

2. Ҳангоми таснифи инноватсияҳо (саҳ. 50-54) мафҳумҳои умумӣ истифода шудаанд, лекин хусусиятҳои хоси соҳаи сохтмон (масалан, ҷорӣ намудани технологияҳои рақамии BIM, масолеҳҳои энергосарфакунанда ё истифодаи композитҳои сабз) метавонистанд бо мисолҳои рақамӣ бештар тақвият дода шаванд.

3. Натиҷабахшии иқтисодии тадбирҳои пешниҳодшуда ба мушаххассозии миқдорӣ ниёз дорад. Хулосаҳо оид ба коҳиши арзиши аслӣ, вобастагӣ аз воридот ва сарбории экологиро бо мисоли ҳисобии лоиҳа, ки харочоти сармоягузорӣ ва ҷорӣ, муҳлатҳои татбиқ, сарчашмаҳои маблағгузорӣ ва натиҷаҳои ченшавандаро дар бар мегирад, тасдиқ кардан мувофиқи мақсад аст. Таъсири технология, миқёси истеҳсолот ва тағйирёбии сатҳи истифодаи иқтидорҳо бояд алоҳида арзёбӣ гардад.

4. Бо мақсади такмили мазмун ва мукаммал гардонидани диссертатсия, мувофиқи мақсад мебуд, ки муаллиф иқтидори минтақаҳои озоди иқтисодии вилояти Хатлонро дар самти ҷалби технологияҳои инноватсионӣ ва маблағгузории «сабз» мавриди омӯзиш ва таҳлили иловагӣ қарор дода, имкониятҳои истифодаи онҳоро дар рушди равандҳои инноватсионии минтақавӣ асоснок намояд.

5. Набудани муҳлатҳои иҷро дар тавсияҳо. Беҳтар мешуд, ки тавсияҳо ба се категория тақсим карда шаванд: кӯтоҳмуддат (то 1 сол - бартарафсозии камбудиҳои ҷорӣ), миёнамуҳлат (то 3-5 сол - навсозии технологӣ ва ташкили марказҳо) ва дарозмуҳлат (то 2035 - рекултиватсияи масштабӣ ва гузариш ба иқтисоди сабз), зеро набудани уфуқи вақт татбиқи амалии тавсияҳоро барои роҳбарияти минтақа мушкил месозад.

6. Тавсия дода мешавад, ки муаллиф номи диссертатсияро дар варақаи унвонии диссертатсия ва автореферат аз нав муқоиса намуда, фарқияти мавҷуда дар истифодаи калимаҳои «масолеҳи» ва «масолеҳҳои»-ро бартараф созад ва ягонагии номи таҳқиқотро дар ҳар ду ҳуҷҷат таъмин намояд.

7. Дар матни диссертатсия баъзе камбудиҳои ҷузъии таҳрирӣ, имлоӣ ва техникӣ ба назар мерасанд, ки бартараф намудани онҳо ба беҳтар гардидани сифати таҳририи кор мусоидат менамояд.

Эродҳои зикршуда бештар ба ҷанбаҳои техникӣ ва сохтории таҳқиқот дахл дошта, аҳаммияти илмӣ ва амалии онро кам намекунанд.

Хулосаи умумӣ. Таҳқиқоти пешниҳодшуда ба масъалаи мубрами илмию амалии иқтисодиёти ҳудудӣ бахшида шудааст. Баррасии маҷмуии шароити рушди инноватсионии истеҳсоли масолеҳи сохтмонии вилояти Хатлон, ба низом даровардани омилҳо ва нишондиҳандаҳои иқтидори инноватсионӣ, инчунин пешниҳоди механизми ҳамкории иштирокчиёни рушди соҳа сазовори арзёбии мусбат мебошанд. Натиҷаҳои баёншуда дорои аҳаммияти назариявӣ ва имконияти истифодаи амалӣ мебошанд.

Диссертатсияи Абдуҷабборзода Дилором Абдуҷаббор дар мавзуи «Ташаккули механизми рушди инноватсионии истеҳсоли масолеҳҳои сохтмонӣ дар минтақа (дар мисоли вилояти Хатлон)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 5.2.4 - Иқтисодиёти ҳудудӣ таҳқиқоти илмии дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, аз ҷиҳати мазмун ба талаботи мавҷуда мутобиқ мебошад.

Диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ буда, муаллифи он ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 5.2.4 - Иқтисодиёти ҳудудӣ сазовор мебошад.

Тақризи муассисаи пешбар бо назардошти муқаррароти бандҳои 74 - 78 ва намунаи замимаи 4 ба Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 августи соли 2026, №591 тасдиқ шудааст, таҳия гардидааст.

Тақриз аз ҷониби номзади илмҳои иқтисодӣ, и.в. дотсети кафедраи иқтисодиёт ва идоракунӣ дар сохтмони Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М. С. Осимӣ Усмонзода Фатҳиддин Бадриддин омода шудааст.

Тақриз дар ҷаласаи якҷояи кафедраҳои менеҷменти истеҳсолӣ, иқтисодиёт ва идоракунӣ дар сохтмон муҳокима ва тасдиқ карда шудааст (протоколи №1 аз «23» октябри соли 2026).

Дар ҷаласа иштирок доштанд: 17 нафар.

Натиҷаи овоздиҳӣ: тарафдор 17 нафар, зид 0 нафар, бетараф 0 нафар.

Раиси ҷаласа:
Мудири кафедраи иқтисодиёт
ва идоракунӣ дар сохтмон ДТТ
ба номи академик М. С. Осимӣ
н.и.и., дотсент Ашурзода А.Н.

Эксперт:
н.и.и., и.в. дотсенти кафедраи
иқтисодиёт ва идоракунӣ дар
сохтмони ДТТ ба номи
академик М. С. Осимӣ Усмонзода Ф.Б.

Котиби илмии ҷаласа:
н.и.и., и.в., дотсент Бойматова М.М.

Суроғаи ҳуқуқии муассисаи пешбар:
Шохис- 734042 Ҷумҳурии Тоҷикистон,
Шаҳри Душанбе, хиёбони академикҳо Раҷабовҳо 10
Тел./Fax.: +992 (37) 21-35-11.
E-mail: ttu@ttu.tj;
сомонаи расмӣ: https://web.ttu.tj/

Имзоҳои Ашурзода Н.А, Усмонзода Ф.Б. ва Бойматова М.М.-ро тасдиқ мекунам:

Сардор раёсати кадрҳо ва
корҳои махсуси ДТТ ба
номи академик М.С.Осимӣ Қодирзода Н.Х.